

УЯВЛЕННЯ МОЛОДІ ПРО ФЕНОМЕН ЛЮБОВІ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ РОЗВИТКУ ДУХОВНОСТІ

YOUNG PEOPLE'S PERCEPTIONS ON THE PHENOMENON OF LOVE DEPENDING ON THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF SPIRITUALITY

Кравців Валентина Вікторівна

здобувач СВО «бакалавр» з психології

Херсонський державний університет

valentinacravtsiv@gmail.com

ORCID 0000-0003-4261-4281

Kravtsiv Valentina Viktorivna

Bachelor of Psychology

Kherson State University

valentinacravtsiv@gmail.com

ORCID 0000-0003-4261-4281

Тавровецька Наталія Іванівна

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри практичної психології

Херсонський державний університет

1882181@gmail.com

ORCID 0000-0002-9497-7386

Tavrovetska Nataliia Ivanivna

Candidate of Psychological Sciences,

Associate Professor of the Department of Practical Psychology

Kherson State University

1882181@gmail.com

ORCID 0000-0002-9497-7386

Мета: емпірично дослідити уявлення сучасної молоді про психологічний зміст категорії «любові», залежно від рівня їх духовності.

Методи дослідження: теоретичні методи: (синтез, порівняння, моделювання, узагальнення) використовувались з метою вивчення наукової літератури з питань, пов'язаних із категорією «любові»; емпіричні методи: авторська анкета «Любов – це...», багатовимірний опитувальник «Мотивація кохання» (В. Ф. Моргуна); методика визначення духовного потенціалу та дослідження психологічних механізмів духовного розвитку «Духовний потенціал особистості – 2» (Е. О. Помиткіна); методика виявлення рівня свідомості та сформованості духовної ціннісної орієнтації особистості «Здійснення бажань» (Е. О. Помиткіна); методи кількісної та якісної обробки результатів.

Результати. Теоретичний аналіз огляду сучасних психологічних досліджень категорій: «любов» і «духовність» дав змогу прийти до наступного висновку, що явища «любові» і «духовності» можна вивчати не тільки за їх якостями, а і з аспекту уявлень про них, і як невіддільні компоненти в структурі особистості і життя людини. Досліджено уявлення молоді про явище любові залежно від рівня розвитку духовності. Опитуваними стали 46 осіб, серед яких 26 жіночої статі і 20 чоловічої; з них 8 з високим рівнем духовного розвитку, 35 з середнім і 3 з низьким.

Висновки. Дослідження виявило позитивні показники, хоч статистичної значущості не було виявлено, але вивчення самого феномена «любові» не можна на цьому вважати завершеним, через багатокomпонентність самого феномену і викликану цим складність дослідження. При дослідженні явища любові і духовності зі сторони уявлень молоді виявлено: статеві відмінності уявлень про любов, особливості уявлень сучасної молоді про майбутнього шлюбного партнера, відмінності уявлень щодо змісту закоханості та кохання, про зміни в структурі особистості у залежності від рівня розвитку в ній духовності, про духовність як особистісний аспект в соціальному контексті сучасності. Здійснено інтерпретацію отриманих результатів дослідження, що дала змогу свідчити про те, що аспект у тлумаченні любові як «духовність» та її рівень не впливають на результати.

Ключові слова: мотивація кохання, ідентифікація, децентрація, рефлексія, трансценденція, ціннісні установки.

Purpose: to examine empirically the ideas of modern youth about the psychological content of the category of "love", depending on the level of their spirituality.

Methods: Theoretical methods: (synthesis, comparison, modeling, generalization) have been used to study the scientific literature on issues related to the category of "love"; empirical methods: author's questionnaire "Love is ...", multidimensional questionnaire "Motivation of love" (V. F. Morgun); methodology for determining spiritual potential and research of psychological mechanisms of spiritual development "Spiritual potential of personality – 2" (E. A. Pomitkin); the method of revealing the level of consciousness and the formation of the spiritual value orientation of the personality "Realization of desires" (E. A. Pomitkin); methods of quantitative and qualitative processing of results.

Results. Theoretical analysis of the review of modern psychological studies of categories: "love" and "spirituality" made it possible to come to the following conclusion that the phenomena of "love" and "spirituality" can be studied in terms of their qualities, as well as perceptions about them, also as inseparable components in the structure of personality and human life. The conception of youth on the phenomenon of love, depending on the level of spiritual development, has been investigated. 46 people were interviewed, including 26 women and 20 men; including 26 women and 20 men; 8 of them with high levels of spiritual development, 35 with medium and 3 with low.

Conclusions. Positive indicators have been found within the research, although no statistical significance has been revealed. But the study of the phenomenon of "love" cannot be considered complete because of its complexity of and the complexity of the study. In the research of the phenomenon of love and spirituality from the youth's point of view such facts have been revealed: gender differences of ideas about love, features of present-day youth about the future spouse, differences of ideas about the content of love, changes in the structure of personality depending on the level of spirituality development as a personal aspect in the social context of the present. The conducted interpretation of the research results showed that such an aspect in the interpretation of love as "spirituality" and its level do not affect the results.

Key words: love motivation, identification, decentralization, reflection, transcendence, value attitudes.

Вступ. Молодь у сучасному світі з усім різноманіттям ресурсів інформації характерна своєю обізнаністю, начитаністю й високою швидкістю поглинання інформації. Наслідком таких змін є принесення в життя невідомих раніше проблем. Вони охопили всі основні сфери життя суспільства: політичну, економічну, соціальну, духовно-моральну. Саме у сфері ціннісних орієнтацій, моралі та духовності молоді швидкоплинно зростає кількість негативних явищ, що проявляється у втраті моральних орієнтирів, в різкому зниженні рівня культури, в проникненні у свідомість людей сумнівних цінностей, в зростанні злочинності, в соціальній апатії. Все частіше постає проблема моральної деградації особистості (Бокачев, 2006).

Вивчення питання взаємозалежності таких двох явищ як «любов» і «духовність» зумовлене однією цікавою залежністю, що її досліджував Миргородський О. О. Відповідно до неї, людина, коли не задовольняє потребу в любові, тоді затримуються такі процеси в розвитку, як побудова внутрішнього світу людини та її духовний розвиток. Нагальна потреба постає у вивченні такого виду любові як «любов-ерос» – це такий вид, коли любов проявляється як пристрасть (Миргородський, 2010: 32-36). Її важливо дослідити тому, що особливістю сучасного покоління є сексуальна розкутість, яка є наслідком занедбання морально-етичного виховання, але це не дає ніякого насичення в житті, бо потреба в любові не згасає.

Важливим є питанням дослідження внеску духовності людини, як її особистісного аспекту на розуміння змісту любові, як взаємозалежного з духовністю явища (Райгородский, 2002). Духовність, що передбачає в собі виховання найкращих, еталонних якостей має за тенденцію закладати таке ж уявлення про любов як явище, привласнюючи їй високі, моральні якості. Занедбання виховання морально-етичних цінностей у сучасній молоді унеможлиблює засвоєння і створення нових духовних цінностей, що необхідні для самореалізації особистості і формування картини світу, а любов є в цьому випадку важливим аспектом самореалізації (Екимчик, 2009).

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Духовність – складний термін за своїм тлумаченням. Р. Б. Сабекія розкриває філософський зміст духовності – це певний орієнтир, зразок, архетип зразкового життя, що закарбований в глибинах колективного несвідомого, тобто як потенціал людяності в людині, в той час як моральність – активована людяність. Інакше кажучи, духовність є потенціальною здатністю і потребою людини до саморозвитку, саморозкриття свого потенційного, справжнього первісного образу, співвіднесеного до абсолюту. Вона повідомляє про те, що без Бога, як джерела що спричинив причину цього поняття, немає можливості логічного визначення духовності. Авторка надає важливу інформацію стосовно категоріального рівня досліджень цього феномену, за допомогою відділення особливостей духовності через зіставлення з опозиційними «партнерами»: душевність, моральність, гуманність, милосердя, любов, сво-

бода, святість, вихованість, інтелігентність. Це цілісна низка тісно пов'язаних із самою сутністю людського буття, відповідно, із духовністю (Сабекія, 2014: 5).

У статті Р. Б. Сабекії, де духовність досліджують як категорію у сучасному гуманітарному знанні, цей феномен описують як субстанціональний початок для таких значущих універсалій, як любов, свобода, милосердя, душевність і таке інше. Тобто вони містять в собі змістовні ознаки духовності, що є можливістю раціонального прийняття цінностей вищого порядку. І актуалізувати ці духовні початки буття особистісного можливо лише за допомогою любові – яку вчена вважає основою творчою енергією життя (Сабекія, 2014: 6).

Що ж стосується психологічних досліджень, щодо духовності, то праці Е. О. Помиткіна розкривають історію розвитку уявлень про духовність, про зміни в структурі особистості у залежності від рівня розвитку в ній духовності (Помиткін, 2015: 200).

У питанні досліджень явища «любові» стали корисними як сучасні так і «класичні» праці, що кожна за допомоги різних аспектів розкриває концепт. Що ж стосується уявлень молоді стосовно майбутнього шлюбного партнера, як носія і приймача любові, в дослідженнях К.П. Гавриловської, виявлено гендерні відмінності сприймання образу майбутнього шлюбного партнера у свідомості закоханих, де для жінок важливими є рольові зобов'язання, що їх має виконувати партнер, тоді як для чоловіків думки про сам феномен і процес розвитку стосунків виникають негативні характеристики (Гавриловська, 2016: 31–36).

Ще одним результатом сучасних досліджень є праця С. В. Отчича, який аналізує різноманітні уявлення про зміст кохання та закоханості, виявляє їх основні властивості. За автором, закоханість – це не перший етап кохання, а самостійне почуття. Вони розвиваються і їх перебіг триває кожне за своїми законами й тільки зовні схожі один на одного, але почуття кохання і закоханості переживаються по-різному. Виділивши основні якості кохання і закоханості, можна стверджувати, що вони є діаметрально протилежними (Отчич, 2014: 138–141).

Мета статті: представити результати емпіричного дослідження уявлення сучасної молоді про психологічний зміст категорії «любові», залежно від рівня їх духовності. Встановити особливості уявлень сучасної молоді про любов і духовність.

2. Методологія та методи.

У дослідженні ми використали багатовимірний опитувальник «Мотивація кохання» (В. Ф. Моргуна) для виявлення провідних мотивів кохання досліджуваних, методику визначення духовного потенціалу, через дослідження рівня актуалізованості психологічних механізмів духовного розвитку (децентрація, духовна ідентифікація, рефлексія, трансценденція і усвідомлення буттєвої єдності) «Духовний потенціал особистості – 2» (Е. О. Помиткіна), для визначення місця духовних цінностей в ціннісній орієнтації учасників обрали методику «Здійснення бажань» (Е. О. Помиткіна) та авторську анкету «Любов – це...» (розроблену на основі триангулярної теорії кохання Роберта Дж. Стернберга). Анкета містить в собі одинад-

цятеро запитань, перші шість з яких відтворено за методикою В. Ф. Моргуна «Мотивація Кохання», завдання з розкриттям власних уявлень про концепт «любові» у формі відкритого запитання і завдання спрямоване на диференціювання понять кохання та закоханості, з метою усвідомлення різниці між цими явищами, запитання про статус перебування в стосунках і низка демографічних запитань (вік, стать), а також закриті запитання притаманного для них світогляду.

У ході констатувального дослідження в першу чергу проводили опитування досліджуваних за обраними методиками, потім відбувалася інтерпретація результатів, зведення їх у таблиці і статистична обробка за критерієм Манна-Уїтні. Під час проведення дослідження психологічного змісту «любові» залежно від рівня духовного розвитку у сучасної молоді в анкетуванні брало участь 46 осіб, серед яких 25 жіночої статі й 20 чоловічої. Усі досліджувані – студенти різних закладів освіти, віком від 17 до 27 років. Кожен з них має різноманітну мотивацію любові, різний статус стосунків, різні цінності, різний рівень духовності.

3. Результати та дискусії.

Проаналізувавши результати анкетування сучасної молоді (3 студентів з низьким духовним розвитком,

35 з середнім рівнем і 8 з високим; віком від 17 до 27 років), ми прийшли висновку, що потрібно спочатку надати результати, що свідчать про мотиви саме таких відповідей досліджуваних, про фундамент їх тлумачень щодо явища любові. Поділ відбувся за допомогою опитувальника «Духовний потенціал особистості – 2» Е. О. Помиткіна, за результатами якого ми здійснили розподіл досліджуваних на три категорії : з високим, середнім і низьким рівнями духовного розвитку.

На основі багатовимірного опитувальника мотивації кохання В. Ф. Моргуна, ми змогли визначити, що саме спонукало досліджуваних давати саме такий зміст «любові», тому що кожна людина має унікальне динамічне співвідношення просторово-часових орієнтацій, потребо-вольових емоційних переживань, змістовних спрямованостей, рівнів опанування досвідом і форм реалізації діяльності.

Ми можемо спостерігати як відмінності так і ті мотиви, якими скеровані досліджувані всіх вибірок. Мотив-орієнтація – «на сьогодні», яким керуються всі досліджувані, може свідчити про те, що більшість з них закохані. Мотиви-переживання відрізняються серед вибірок: досліджувані з високим рівнем мають амбівалентні переживання щодо кохання, тобто це

Таблиця 1

Результати представників різного духовного розвитку і притаманні їм мотиви кохання

ВИСОКИЙ	Мотиви-орієнтації			2. Мотиви-переживання			3. Мотиви-змісти			4. Мотиви-рівні				5. Мотиви-форми				5а. Мотиви-форми (інтимне життя)			
	1.1 на минуле	1.2 на сьогодні	1.3 на майбутнє	2.1 негативні	2.2 амбівалентні	2.3 позитивні	3.1 на працю	3.2 на спілкування	3.3 на гру	3.4 на себе	4.1 на навчання	4.2 на відтворення	4.3 на пізнання	4.4 на творчість	5.1 на моторику	5.2 на перцепцію	5.3 на мовлення	5.4 на мислення	5а.1 на моторику	5а.2 на перцепцію	5а.3 на мовлення
СЕРЕДНІЙ	Мотиви-орієнтації			2. Мотиви-переживання			3. Мотиви-змісти			4. Мотиви-рівні				5. Мотиви-форми				5а. Мотиви-форми (інтимне життя)			
	1.1 на минуле	1.2 на сьогодні	1.3 на майбутнє	2.1 негативні	2.2 амбівалентні	2.3 позитивні	3.1 на працю	3.2 на спілкування	3.3 на гру	3.4 на себе	4.1 на навчання	4.2 на відтворення	4.3 на пізнання	4.4 на творчість	5.1 на моторику	5.2 на перцепцію	5.3 на мовлення	5.4 на мислення	5а.1 на моторику	5а.2 на перцепцію	5а.3 на мовлення
НИЗЬКИЙ	Мотиви-орієнтації			2. Мотиви-переживання			3. Мотиви-змісти			4. Мотиви-рівні				5. Мотиви-форми				5а. Мотиви-форми (інтимне життя)			
	1.1 на минуле	1.2 на сьогодні	1.3 на майбутнє	2.1 негативні	2.2 амбівалентні	2.3 позитивні	3.1 на працю	3.2 на спілкування	3.3 на гру	3.4 на себе	4.1 на навчання	4.2 на відтворення	4.3 на пізнання	4.4 на творчість	5.1 на моторику	5.2 на перцепцію	5.3 на мовлення	5.4 на мислення	5а.1 на моторику	5а.2 на перцепцію	5а.3 на мовлення

Примітка: якісні результати за методикою В. Ф. Моргуна «Мотивація кохання». Жирним шрифтом виділено провідні мотиви кохання досліджуваних з різним рівнем розвитку духовності, залежно від їх класифікування, що подано в таблиці, у самій методиці.

може свідчити про те, що вони відчувають як позитивне, так і негативне щодо самого явища «любові»; досліджувані середнього рівня духовного розвитку мають позитивні переживання, що може свідчити про те, що вони «відчувають захопленість від кохання»; представники з низьким рівнем мають негативні переживання і це може свідчити про те, що ці досліджувані не в захваті від того, що відбувається з ними, коли в їх житті є кохання. Серед мотивів-змісту також є різниця (див. табл. 1), серед представників високого рівня духовного розвитку переважає діяльність в коханні направлена на працю, що може свідчити про те, що тут виражена сімейна мотивація; представники середнього спрямовують свою діяльність на спілкування, що може свідчити про те, що вони альтруїстично кохають самі; а досліджувані з низьким рівнем спрямовують свою діяльність на себе, що може свідчити про розумне бажання бути коханими. Мотиви-рівні направлені на пізнання, що переважно у всіх досліджуваних, тобто допитливість у коханні, яка згідно з мотивами-формами реалізується перш за все в оспівуванні кохання. Стосовно бажаних форм реалізації, результат за мотивами-форми (інтимне життя), то тут у вибірках переважає спрямованість на сприйняття краси коханої людини у всіх її проявах.

Результати анкети дозволяють нам простежити тенденції тлумачення явища «любові», в залежності від світоглядних відмінностей. В основу визначення тенденцій було покладено 7 критеріїв: «Інтимність» – близькість партнерів, «Типові таємничі описи любові», «Зобов'язання», «Позитивні характеристики», «Негативні характеристики», «Фізіологічні характеристики», «Сім'я» (див. табл. 2).

Результатам досліджуваних всіх вибірок характерні наступні тенденції. У поняття «любов» вони вкладають типові таємничі описи любові з рядом зобов'язань, що накладають на них стосунки, надалі результати дещо різняться між собою, тому якщо брати тільки дві панівні тенденції, то вони свідчать про наступне: в уявленні представників з низьким рівнем духовного розвитку переважають ще й опис позитивного в любові й порівнюючи це з результатами мотивації кохання можемо лише поставити собі питання, чому переживання від кохання й уявлення про кохання не збігаються; для представни-

ків середнього і високого рівнів духовного розвитку властиві також в уявленнях про любов і зобов'язання, що супроводжуються в стосунках між людьми, які переживають це явище у своєму житті. Типовими для таких тенденцій є такі відповіді досліджуваних: «Почуття, під час якого відчуваєш, що не хочеш розлучатися з коханою людиною протягом усього життя, піклуєшся про неї, потребуєш частіше бачити людину, чути її голос, проводити з нею час», «Коли ти поглядом шукаєш його в натовпі, коли постійна посмішка на обличчі, коли очі сяють сильніше, ніж зірки, коли всі подумки лише про нього, це теплі обійми та ніжні поцілунки, це пристрасть та турбота». Ці результати відповідають мотивації, що досліджувалась в перших шести завданнях – форма реалізації діяльності мовлення («оспіувач кохання»), також запевнили нас в різноманітності уявлень про це «явище».

Надалі звертаючись до результатів сьомого завдання, де досліджувані розмежовували якості притаманні закоханості й любові, то ми можемо сказати, що більша частина досліджуваних всієї вибірки здатна відрізнити між собою ці два почуття, що дає нам підставу просуватися далі в інтерпретації, тому що досліджувані розуміли, що описують саме любов, а не закоханість.

За результатами методики «Духовний потенціал особистості – 2», маємо можливість оцінити такі якісні показники, завдяки яким у кожній особистості актуалізується духовний потенціал (децентрація, духовна ідентифікація, рефлексія, трансценденція і усвідомлення буттєвої єдності) і загального потенціалу розвитку (Помиткін, 2013).

У вибірці досліджуваних ми маємо наступні результати. Вказані відсотки – результат отриманих за різними показниками, що містить в собі явище «духовний розвиток», а саме, це відсоток високих балів з оцінки розвитку духовного потенціалу в цьому показнику. Проаналізувавши результати досліджуваних «низького рівня», ми можемо стверджувати, що у вибірці не наявні високі бали ні в одному з показників, отже робимо висновок, що досліджувані не докладають зусиль для розвитку духовного потенціалу ні в одній із цих структур життя. Але це не означає, що досліджувані не знаходяться у процесі розвитку свого духовного потенціалу. Результати вибірки

Таблиця 2

Порівняння тенденцій тлумачення «любові» за критеріями (у відсотках)

Критерії для аналізу відповідей досліджуваних	Низький рівень духовного розвитку	Середній рівень духовного розвитку	Високий рівень духовного розвитку
Інтимність	33,3	17,1	0
Типові таємничі описи любові	66,7	57,1	87,5
Зобов'язання	33,3	42,9	25
Позитивні характеристики	66,7	5,7	12,5
Негативні характеристики	33,3	0	12,5
Фізіологічні характеристики	0	22,9	0
Сім'я	0	8,6	0

«середнього рівня» за всіма критеріями мають малого рівня відсоток, але результати трансценденції зі спрямуванням до високого рівня балами відсутні, тобто дорівнюють нулю, і прагнення вибірки «середнього рівня» і розвиток духовного потенціалу в цьому показнику мінімальні й вони можуть свідчити про невелику наявність прагнень спілкування про місію людини у Всесвіті; спрямованості на реалізацію ідеалів Краси, Добра та Істини в повсякденному житті; схильності до споглядання; здатності до керування процесами мислення та уяви; пізнання свого духовного «Я», досвіду уявлення ідеального буття; піднесення над біологічними потребами власного тіла тощо.

Стосовно всіх інших показників: спілкування, спрямованості, характеру самосвідомості, інтелекту, досвіду, психофізіологія, то тут також, у результаті, бали середнього рівня. Це може свідчити про те, що у цих підструктурах є певна розвиненість духовного потенціалу. Відзначити лише можна показник «Спілкування», з якого найбільший відсоток, що може свідчити про більшість свого духовного потенціалу у цій вибірці реалізується, саме через спілкування.

У вибірці «високого рівня» ми маємо наступні результати (див. Табл. 3). Найбільшого відсотка результату за показником «Усвідомлення буттєвої єдності», що може свідчити про актуалізованість відповідного психологічного механізму духовного розвитку особистості, через що це може виражатися у великій схильності до спілкування з Природою, Буттям (у релігійному

контексті з Богом); наявності спрямованості на інтеграцію різних поглядів і світоглядних позицій у єдину картину світу; невизнанні цінності всіх живих істот у Всесвіті; про намагання усвідомлення взаємозв'язків людей і Природи; замислення над глобальними світовими проблемами; про досвід трансперсональних переживань; про старання у турботі про власне тіло як частину єдиної Природи, можливо такі результати спричинені ідеологією сучасності саме її гуманістичною спрямованістю, можливо на ці результати вплинуло вміння досліджуваних полюбити себе, щоб підтримувати високий рівень наслідування для себе чогось корисного. За всіма іншими показниками бали низького рівня. Але, так само, як і у вибірці з середнім рівнем розвитку відсоток дорівнює нулю у критерії «трансценденція». Стосовно всіх інших показників: спілкування, спрямованості, характеру самосвідомості, інтелекту, досвіду, психофізіологія, то тут відсотки більш ніж половина, а деякі навіть наближені до високого рівню (спілкування, характер, самосвідомість). Це може свідчити про те, що у цих підструктурах є розвиненість духовного потенціалу, можливо він проявляється в різних ситуаціях, але точно можна свідчити про працю над його розвиненістю у кожного зі своєю силою та динамікою протікання. Саме такі результати в сумі дали високий рівень духовного розвитку.

На основі результатів за методикою «Здійснення бажань» Е.О. Помиткіна ми маємо можливість висвітлити для нас ціннісні установки вибірок (табл. 4).

Таблиця 3

Результати за опитувальником «Духовний потенціал особистості – 2» (у відсотках)

Рівні духовності	Ідентифікація	Децентрація	Рефлексія	Трансценденція	Усвідомлення буттєвої єдності	Спілкування	Спрямованість	Характер	Самосвідомість	Інтелект	Досвід	Психофізіологія
Високий рівень	12,5	12,5	25	-	62,5	75	50	75	75	50	62,5	25
Середній рівень	2,9	2,9	8,6	-	2,9	20	8,6	8,6	11,4	17,1	8,6	5,8
Низький рівень	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця 4

Результати ціннісних установок з високим рівнем сформованості, вибірок з різним рівнем духовного розвитку

Види цінностей у результатах методики	Низький рівень духовного розвитку	Середній рівень духовного розвитку	Високий рівень духовного розвитку
Егоцентричні цінності – споживання (різноманітні задоволення, визнання та популярність, влада та впливовість, особиста безпека) – I рівень самосвідомості	33,33%	23%	12,5%
Сімейні цінності (Сімейний добробут, вигідний шлюб, слухняні діти в сім'ї, спокійна старість) – II рівень свідомості	33,33%	11 %	37,5%
Соціальні, загальнолюдські цінності (соціальна справедливість, порядок у державі, порозуміння між громадянами, добробут країни) – III-IV рівні свідомості	---	19%	---
Духовні цінності – самовіддачі (вірність, доброзичливість, допомога потребуючим, гармонія з природою)	33,33%	47%	50%

У вибірці «середнього» і «високого» рівнів ми можемо спостерігати наступні результати. Найвищого відсотка з високим рівнем сформованості є духовності цінності – самовіддачі (вірність, доброзичливість, допомога потребуючим, гармонія з природою), що може свідчити про найбільшу значущість для досліджуваних, з усіх запропонованих, цих цінностей і про те, що вони відіграють важливу роль в їх житті. У випадку з вибіркою низького рівня духовного розвитку, то оскільки, це три досліджуваних, то і три різні ціннісні установки, у кожного своя. Тому свідчити по перевагу певної із них ми не маємо можливості.

На другому за значущістю для досліджуваних з вибірки «середнього рівня» і «високого», то переваги в установках дещо різняться і на цій позиції у вибірки з високим рівнем розташувалися сімейні (сімейний добробут, вигідний шлюб, слухняні діти, спокійна старість), а у вибірки з середнім рівнем це – егоцентричні (різноманітні задоволення, визнання та популярність, влада, особиста безпека) цінності відповідно. Що ж стосується соціальних цінностей (соціальна справедливість, порядок у державі, порозуміння між громадянами, добробут країни), то їх висока розвиненість притаманна тільки для вибірки з середнім рівнем духовного розвитку. Це може свідчити про пріоритети досліджуваних, тобто орієнтуючись на них вони можуть будувати власне життя, ставлячи власні потреби на останнє місце, проявляючи жертовну любов до навколишніх.

Аналіз отриманих результатів відкрив нам незначну різницю в уявленнях про любов, про мотивацію до кохання, про розвиненість духовного потенціалу і ціннісних установок. Але ці відмінності, якими б не були великими, залежно від суб'єктивної оцінки, вони не значні, що доводить нам перевірка статистичної значущості, яку ми здійснювали за допомогою критерію Манна-Уїтні. Відповідно до розрахунків гіпотеза про відмінність між результатами вибірки «низького рівня» і «високого» у балах за методикою «Духовний потенціал особистості – 2», підтверджена (низький – 6; «високий» – 60; $U_{emp}=0$; $p>0,05$). Наступна гіпотеза щодо різниці між результатами між вибірками «низького» і «середнього» рівнів за методикою «Духовний потенціал особистості – 2» також підтверджена («низький – 6, «середній» – 731; $U_{emp} = 4$; $p>0,05$).

Щодо результатів з іншими методиками, то між результатами вибірок статистично значущої різниці немає. Тому ми можемо лише робити припущення, що могло на те вплинути: перше – це те, що приблизно половина молодих людей в усіх вибірках перебувають в стосунках і вже мали досвід пережитого ними феномену (результати у відсотках тих, хто перебувають у стосунках, з низьким рівнем – 66,7%, з середнім рівнем – 37,1%, з високим – 50%) і через схожість пережитого уявлення про любов не відрізнялися між собою; друге – це формування уявлень за допомоги культури й засобів масової інформації, і це чи не найвагоміший внесок у вихованні й фор-

муванні світогляду у сучасної молоді тим паче, це тільки підкреслює результати того, що між вибірками також немає статистично значущої різниці за рівнем духовності й за сформованістю духовних ціннісних установок, адже «духовність», «релігія», і все що пропагандує, що вірно, а що ні – зараз не «в моді» і можливо цей чинник став першоосновою результату дослідження; третє – ті результати, що такі мають значущу різницю, але не відрізняються вибірки нічим в уявленнях, є лише підтвердженням тому факту, що присутня тенденція релігійності, коли духовність розвивається лише з почуття обов'язку, а канон і правила, що прописані релігією не дотримуються, тоді й у світогляді й в уявленнях не буде присутня «інаковість»; четверте – може бути причина в тому, що навіть в однаково духовно розвинутих особистостей можуть бути різні уявлення про любов, різне до неї відношення в тих аспектах, які ми могли не охопити у дослідженні.

Висновки. При дослідженні явища любові і духовності зі сторони уявлень молоді виявлено: особливості уявлень сучасної молоді про майбутнього шлюбного партнера, відмінності уявлень щодо змісту закоханості та кохання, про зміни в структурі особистості у залежності від рівня розвитку в ній духовності, про духовність як особистісний аспект в соціальному контексті сучасності. Досліджено уявлення молоді про явище любові залежно від рівня розвитку духовності, якісні результати якого вказали на різницю за вторинними ознаками в уявленні про любов у досліджуваних, тоді як основні критерії, а саме «таємничість» любові була притаманна всім досліджуваним; за результатами мотивації кохання, то відрізняється спрямованість та змістовна наповненість діяльності під час переживання феномену кохання досліджуваними. Результати з дослідження духовного розвитку і ціннісних установок уможливили розподілення досліджуваних на рівні розвинутості духовного потенціалу і виявити різницю в наданні досліджуваними переваги розвитку різних ціннісних установок, тому коли на першому місці в усіх вибірок переважають духовні цінності, то соціальним цінностям є місце тільки у вибірки з середнім рівнем духовного розвитку.

Здійснено інтерпретацію отриманих результатів дослідження, що дала змогу свідчити про те, що аспект у тлумаченні любові як «духовність» та її рівень не впливають на результати, хоча і наявні результати якісного аналізу, але аналіз за допомогою статистичного критерію вказав на незначущість цих результатів, отже статистично значущої різниці між результатами наших вибірок немає, тому що емпіричні значення менші від останнього критичного значення, який би міг свідчити про значущість результатів нашого дослідження.

Практична цінність та перспектива нашого дослідження в тому, що вплив духовності на формування уявлень про любов відсутній і при подальшій роботі над «картиною» концепту любові у молоді варто буде

докладати зусиль з іншого аспекту в праці над уявленнями. Результати дослідження, звичайно, дали позитивні показники, хоч статистичної значущості не було виявлено, але вивчення самого явища «любові» не можна на цьому вважати завершеним, через бага-

токомпонентність самого феномену і викликану цим складність дослідження. Це наштовхує нас продовжити вивчати «любов» в залежності від вміння особистості приймати і любити себе, культурного аспекту, а також статусу перебування в стосунках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біблія. Книги Святого Письма Старого та Нового Завіту : синодальний переклад (російською мовою). Київ : Українське Біблійне Товариство, 2012. 1237 с.
2. Богданова Н. Г. Проблема формування духовної культури студентської молоді сучасної України. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 2015. № 3-4. С. 141–142.
3. Гавриловська К. П., Баранчук О. І. Психосемантичні характеристики образу майбутнього шлюбного партнера у свідомості закоханих. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. Випуск 2. Том 2. 2016. С. 31–36.
4. Моргун В. Ф. Психодіагностичне дослідження мотивації кохання *PostМетодика. Економіка освіти*. Полтавський обласний інститут післядипломної освіти ім. М. В. Остроградського, Полтава, 2007. №1 (72). С. 50–56.
5. Отчич С. В. Психологія любові та диференціація понять кохання та закоханості. *Психолого-педагогічні науки. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*, 2014. № 2. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя. С. 138–141.
6. Помиткін Е. О. Діагностика духовного розвитку в процесі формування гуманітарно-технічної еліти *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* / за ред. Л.Л.Товажнянського та О.Г. Романовського. Вип.1 (5). Х.: НТУ ХПІ, 2003. С. 290–298.
7. Помиткін Е. О. Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості : посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 144 с.
8. Помиткін Е. О. Розвиток духовного потенціалу та глибинні перетворення особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Вип. 1 (64). Сєверодонецьк : СЧУ ім. В. Дала, 2015. С. 200–222.
9. Бокачев С. И. Духовность: личностный аспект в социальном контексте современности : автореф. дис. канд. философ. наук. Ставрополь, 2006. 28 с.
10. Екимчик О. А. Когнитивный и эмоциональный и компоненты любви у людей разного возраста: автореф. дис. канд. психол. наук. М., 2009. 28 с.
11. Миргородский А. А. Религия любви Семена Франка. *Наука. Религия. Суспільство*. Центр гуманітарного образования НАН України, Донецьк, 2010. № 3. С. 32–36.
12. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ любви : учеб. пособие для факультетов психологии, педагогики и социальной работы. Самара : Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002. 688 с.
13. Сабекія Р. Б. Категория «духовность» в современном гуманитарном знании. *Научное обозрение. Философия*. 2014. № 1. С. 5–6.
14. Стернберг Р. Дж. Триангулярная теория любви. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 9 с.

REFERENCES:

1. Bibliia. Knyhy Sviatoho Pysma Staroho ta Novoho Zavitu : synodalnyi pereklad (2012). [The Bible. The Old and New Testament Scriptures: Synod Translation]. Kyiv: Ukrainske Bibliine Tovarystvo [in Ukrainian].
2. Bohdanova N.H. (2015). Problema formuvannia dukhovnoi kultury studentskoi molodi suchasnoi Ukrainy [The problem of formation of spiritual culture of student youth of modern Ukraine]. *Multyversum. Filosofskiyi almanakh – Multiversum. Philosophical almanac*, 3-4, 141–142 [in Ukrainian].
3. Havrylovska K.P., & Baranchuk O.I. (2016) Psykhosemantychni kharakterystyky obrazu maibutnoho shliubnoho partnera u svidomosti zakokhanykh [Psychosemantic characteristics of the image of a future marriage partner in the mind of lovers]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Psychological Sciences Series*, 2, 31–36 [in Ukrainian].
4. Morhun V.F. (2007) Psykhodiagnostychnе doslidzhennia motyvatsii kokhannia [Psychodiagnostic study of love motivation]. *Poltava: PostMetodyka. Ekonomika osvity – PostMethodics. Economics of Education*. Poltavskiyi oblasnyi instytut pislidyplomnoi osvity im. M. V. Ostrohradskoho, 50-56 [in Ukrainian].
5. Otchych S.V. (2014) Psykholohiia liubovi ta dyferentsiatsiia poniat kokhannia ta zakokhanosti [The psychology of love and the differentiation of the concepts of love and love]. *Psykhologo-pedahohichni nauky. Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia – Psychological and pedagogical sciences. Scientific notes of NDU them. M. Gogol*. Vyd-vo NDU im. M. Hoholia, 2, 138–141 [in Ukrainian].
6. Pomytkin E.O. (2003) Diahnostyka dukhovnoho rozvytku v protsesi formuvannia humanitarno-tekhnichnoi elity [Diagnosis of spiritual development in the process of formation of humanitarian and technical elite]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity – Problems and prospects of formation of national humanitarian and technical elite* / za red. L.L. Tovazhnianskoho ta O.H.Romanovskoho, 1(2), 290-298 [in Ukrainian].
7. Pomytkin E.O. (2013) Psykholohichna diahnostyka dukhovnoho potentsialu osobystosti : posibnyk [Psychological diagnosis of the spiritual potential of the individual: a guide]. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].

8. Pomytkin E.O. (2015) Rozvytok dukhovnoho potentsialu ta hlybny peretvorennia osobystosti [Development of spiritual potential and deep transformations of personality]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Personality spirituality: methodology, theory and practice*. Sievierodonetsk: SNU im. V. Dalia, 1(64), 200–222 [in Ukrainian].
9. Bokachev S.I. (2006) Dukhovnost: lichnostnyi aspekt v sotsialnom kontekste sovremennosti [Spirituality: a personal aspect in the social context of the present] *Extended abstract of candidates thesis*. Stavropol [in Russian].
10. Ekimchik O.A. (2009) Kognitivnyi i emotsionalnyi i komponenty liubvi u liudei raznogo vozrasta [Cognitive and emotional and components of love in people of different ages] *Extended abstract of candidates thesis*. Moskva [in Russian].
11. Mirgorodskii A.A. (2010) Religiiia liubvi Semena Franka [Semen Frank's love religion]. *Nauka. Religiiia. Suspilstvo – Science. Religion. Society*. Tsentrii gumanitarnogo obrazovaniia NAN Ukrainy, Donetsk, 3, 32–36 [in Ukrainian].
12. Raigorodskii D.Ia. (2002) Psikhologiiia i psikhoanaliz liubvi : ucheb. posobie dlia fakultetov psikhologii, pedagogiki i sotsialnoi raboty [Psychology and psychoanalysis of love: textbook. manual for the faculties of psychology, pedagogy and social work]. Samara: Izdatelskii Dom «BAKhRAKh-M» [in Russian].
13. Sabekiiia R.B. (2014) Kategoriiia «dukhovnost» v sovremenom gumanitarnom znanii [The category of "spirituality" in modern humanitarian knowledge]. *Nauchnoe obozrenie. Filosofiia – Scientific Review. Philosophy* 1, 5-6 [in Russian].
14. Sternberg R.Dzh. (2001) Trianguliarnaia teoriia liubvi [Triangular theory of love]. Sankt-Peterburg : Piter [in Russian].